

COSTER, Charles de, letterkundige (München 20 augustus 1827 - Elsene 7 mei 1879).

Zijn moeder, Anne-Marie Catreul, afkomstig van Hoei, was met haar echtgenoot, Augustin de Coster, in dienst bij de Waalse graaf Charles Mercy

d'Argenteau te München. Deze was officier en kamerheer van Willem I geweest, later priester en nuntius te München geworden. Dat Ch. de Coster een zoon zou zijn van graaf Charles Mercy d'Argenteau, is een legende die in 1913 werd bedacht door de romanschrijver Oscar Thiry, zonder enig positief bewijs, en later, eveneens zonder bewijs, door anderen werd overgenomen.

Enkele jaren na de geboorte van Charles kwam het gezin naar Brussel. De vader overleed, toen de jongen zeven jaar was. Voortaan zou grootvader Catreul, gewezen kapitein van de Waalse Gardes, ambtenaar op het Brusselse stadhuis, de jongen sterk beïnvloeden, o.m. met zijn verhalen over de Boerenkrijg.

Charles volgde de lessen aan het Collège Saint-Michel. Hij was zeventien, toen hij beambte werd bij de Société Générale. Hij was medestichter van Les Joyeux, een artiestenkringetje. Bij de militieloting trok hij een slecht lot, doch hij kon zich laten vrijkopen. Daar zijn plaatsvervanger desertie pleegde, moest Charles zelf militaire dienst doen, wat een eind maakte aan zijn werk als bankbediende. Na te zijn afgezwaaid ging hij aan de Université Libre de Bruxelles rechten studeren. Op achtentwintigjarige leeftijd verliet hij de universiteit als kandidaat in de letteren. Hij werd achtereenvolgens handelsreiziger voor een wijnhandelaar (1855), ambtenaar bij de koninklijke commissie, belast met het uitgeven van de oude wetteksten (1860), secretaris van een arts, geschiedenislesgever aan het Institut Rouchez. Tijdelijk verbleef hij nog te Parijs. Drie jaar na het verschijnen van zijn Uilenspiegel werd hij leraar aan de Krijgsschool en de Militaire Academie te Brussel.

In 1851 leerde hij Elisa Spruyt kennen, dochter van de griffier bij de Handelsrechtbank te Brussel. De verhouding werd verbroken, weer opgenomen. Elisa stierf echter vroegtijdig aan t.b.c. Ch. de

Coster stierf in zijn tweeënvijftigste levensjaar aan dezelfde ziekte.

Zijn belangrijkste werk is *La légende et les aventures d'Uilenspiegel*, dat in 1867 verscheen. Al kan Ch. de Coster alleen van vaderszijde Vlaming heten, als Vlaming – zij het dan een francofone – komt hij zeker tot ons, dank zij zijn belangrijkste werk. Hij schreef (we vertalen): „Ik heb Uilenspiegel als held gekozen om over een personage te beschikken dat in het raam van de zestiende eeuw een bondige, historische, satirische, schilderachtige en humoristische taal zou voeren.”

De Uilenspiegel-figuur is niet door De Coster in 't leven geroepen. Reeds vóór 1500 vertelde een volksboek over Thyl Uilenspieghel. De Coster kent dat hij uit de Vlaamse brochure *Aerdig leven van Thyl Uilenspieghel* uit de collectie van Paemel, de figuur van Tijl en vele elementen heeft ontleend. Hij duidt zeventien hoofdstukken in zijn werk aan die door die brochure geïnspireerd zijn, eraan toevoegend dat er onder die zeventien vijf zijn die eerder scheppingen van hem dan reproducties zijn, en dat hij in alle belangrijke wijzigingen heeft aangebracht.

Voor zijn verbondenheid met het Vlaamse volk pleiten de hartstochtelijke manier waarop hij de geardheid ervan verheerlijkt, de echte genegenheid voor Vlaanderen en zijn verleden, voor de Vlaamse mens en zijn taal, genegenheid waaraan ook zijn *Contes brabançons* en zijn *Légendes flamandes* uiting geven. De Franse literatuurgeschiedenis heeft hem ook niet als een Franse persoonlijkheid aanvaard, niettegenstaande zijn Frans krachtig, schilderachtig en plastisch is en de tendens van zijn werk in de smaak moest vallen van het negentiende-eeuwse Frankrijk. Behalve dat het opzettelijk ouderwetse van zijn taal vreemd moest aandoen, „voelden de Franse literatuurhistorici dat ze te doen had met een geestesprodukt dat, niettegenstaande gemeenschap van taal, in hun literatuur niet is onder te brengen” (U. van de Voorde). Niet alleen is zijn Uilenspiegel onfrans, maar de francofonen konden de zin van zijn werk niet vatten. Begrepen ze hem wel, dan wisten ze dat De Coster in de Lage landen thuishoorde. De Coster schreef een stuk legendarisch gekleurde geschiedenis van het volk der Nederlanden. Doch al eindigt het achtste hoofdstuk van het laatste boek op „En het Belgische land kreunde onder het juk, gekneveld door verraders”, in De Costers visie op de zestiende eeuw was niets dat hem in de negentiende eeuw verhinderde een trouw Belgisch staatsburger te zijn, echter niet een gedweë: dit blijkt uit zijn medewerking aan het satirisch weekblad *Uylenspiegel* van de jonge liberale oppositie, door Félicien Rops uitgegeven.

Ch. de Coster oefende op de V.B. niet de invloed uit die men had kunnen verwachten, omdat hij zijn werk niet stelde in de taal van de gemeenschap waarvoor hij schreef, omdat de duidelijke antiklerikale strekking en nog meer de anti-Roomse tendens van zijn werk tegen de negentiende-eeuwse geestesgesteldheid van de Vlaamse menigte indruiste, omdat de V.B. geen anti-Spaanse gevoelens koesterde, omdat het woord „geus” een andere betekenis had gekregen dan ten tijde van Oranje, omdat vooraanstaande persoonlijkheden uit de V.B. zijn kijk op de geschiedenis van de Nederlanden niet konden billijken. Dit blijkt o.m. uit de

woorden van L. Dosfel: „Wie over de Spaanse omwenteling alleen romans kent als De Legende van Uilenspiegel door Charles de Coster..., is even goed gediend als iemand die in La Libre Belgique de geschiedenis van het activisme zou willen vinden.” U. van de Voorde oordeelt dat hij „ontegenzeggelijk den geestelijken droom van dit volk... al te zeer over het hoofd gezien” heeft.

Evenwel bleef Tijl Uilenspiegel hoegenaamd geen onbekende voor de Vlaamse mens. (Z. Tijl Uilenspiegel, motief). Doch terwijl de auteur zijn werk schreef vanuit zijn „haat tegen de Roomse Kerk, haat die overslaat in het meest nuanceloze anti-klerikalisme”, leerde men in Vlaanderen Tijl kennen uit allerhande bewerkingen die van het ergste anti-klerikalisme en van anti-Roomse smetten waren gezuiverd. De vertaling van Theun de Vries verscheen pas in 1947.

Ook de figuur van Lamme Goedzak is een zeer belangrijk element in het boek, dat Camille Lemonnier eens de Vlaamse Bijbel noemde. Lamme moest naast Tijl staan, om het hele Vlaanderen te symboliseren: „de maag van Vlaanderen, naast Tijl, de geest” (U. van de Voorde, idem, p. 37). De figuur van Nele is in de V.B. even betekenisvol geworden als die van Tijl. We mogen aannemen dat de liefde voor Elisa niet zonder invloed is geweest op het ideale beeld dat De Coster van Nele heeft geschapen.

Wat zijn levensbeschouwing betreft, is De Coster een produkt van het Brussels milieu in 't midden van de negentiende eeuw: oud-leerling van Saint-Michel, „anti-klerikaal en demokraat, lid van de vrijmetselaarsloge, een van de mannen die heel zeker de beweging van het liberaal radicalisme en van de socialistische partij hebben voorbereid”. (C. Huysmans). De uiting van die mentaliteit heeft hij neergelegd in zijn Uilenspiegel. Doch de Dietse geest ervan kon het francofone, nog anti-oran-gistisch Brussel niet behagen.

In zijn overige werken legt De Coster veel minder literair talent aan de dag. Behalve in zijn spontane Brieven aan Elisa, waarvan de taal eerder ongekunsteld is, is zijn proza niet opvallend. Als dichter staat hij op de tweede rang. Te Elsene werd een Uilenspiegel-monument ter ere van Charles de Coster opgericht.

WERKEN: *Légendes flamandes* (1858); - *Contes brabançons* (1861); - *La légende et les aventures héroïques, joyeuses et glorieuses d'Uilenspiegel et de Lamme Goedzak au pays de Flandres et ailleurs* (1867; definitieve uitgave door J. Hanse, 1966, tweede uitgave); - *De legende en de heldhaftige, vroolijke en roemrijke daden van Uilenspiegel en Lamme Goedzak in Vlaanderenland en elders*, in het Nederlands vertaald door R. Delbecq (voor het proza) en R. de Clercq (voor de liederen) (1914, tweede druk); - *Vlaamsche vertelsels uit het Fransch in het Vlaamsch overgezet door Stijn Streuvels* (1917); - *Brieven aan Elisa*, vertaald door M. Roelants, met een voorrede van C. Huysmans (1928); - *Tijl Uilenspiegel; zijn legende, alsmede de heldhaftige, koddige en roemruchtige avonturen door hem en Lamme Goedzak beleefd in Vlaanderenland en elders*, vertaald door Th. de Vries (1947).

LITERATUUR: Ch. Potvin, *Charles de Coster, sa biographie. Lettres à Elisa* (1894); - O. Thiry, *Comment le Wallon Charles de Coster devint écrivain flamand*, in *La Belgique artistique et littéraire* (1913, p. 114-120); - H. Coopman, *Charles de Coster. Zijn medewerkers en zijn werk*, in *Vlaamsch Leven* (20 januari 1918); - L. Monteyne, *Charles de Coster. De wilde Roos* (1927); - L. Monteyne, *Charles de Coster. De mensch en de kunstenaar* (1927); - *Charles de Coster. Bibliographie 1827-1927* (uitgave van de stedelijke Hoofdbibliotheek te Antwerpen, 1927); - U. van de Voorde, *Charles de Coster en de Vlaamsche idee* (1930); - A. Gerlo, *Charles de Coster en Vlaanderen* (1959); - C. Huysmans, *Le roman d'Uilenspiegel et le roman de Charles de Coster avec quelques aperçus sur sa vie et son œuvre* (1960);

- A. Westerlinck, *Charles de Coster en het Vlaamse wezen*, in *Alleen en van geen mens gestoord* (1964); - A. Gerlo, *Coster, Charles De*, in *Nationaal Biografisch Woordenboek*, III (1968); - R. Gheyselincx, *De dood van taai geroddel; de snode verzinsels rond Ulenspiegel en De Coster* (1969). MARCEL BOEY